

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Κυπριακά είδη πανίδας και χλωρίδας
και τύποι οικοτόπων που εντάχθηκαν
στη συνθήκη προσχώρησης
της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα πλαίσια της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ των πολλών άλλων αλλαγών που θα πρέπει αναγκαστικά να γίνουν σε μεγάλο αριθμό νομοθετημάτων της Ένωσης, είναι και η τροποποίηση των Παραρτημάτων των Οδηγιών 92/43/EOK για τους Οικότοπους και 79/409/EOK για τα Πουλιά.

Κατά τη διάρκεια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, η Κύπρος πρότεινε και έγινε αποδεκτή η ένταξη στα Παραρτήματα των Οδηγιών για τους Οικότοπους και τα Πουλιά των κυπριακών ειδών πανίδας και χλωρίδας και τύπων οικοτόπων που περιγράφονται στη συνέχεια. Ακολούθως, οι τροποποιήσεις αυτές ενσωματώθηκαν στη Συνθήκη Προσχώρησης.

ΕΙΔΗ ΠΑΝΙΔΑΣ

I. ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ

Ovis gmelini ophion

Κυπριακό αγρινό

Το αγρινό είναι το πιο μεγάλο ζώο της κυπριακής πανίδας. Είναι είδος αγριοπρόβατου και βρίσκεται μόνο στην Κύπρο. Τα αγρινά είναι δειλά ζώα και δύσκολα μπορεί να τα πλησιάσει ο άνθρωπος, ιδιαίτερα όταν είναι φοβισμένα. Είναι ευέλικτα και κινούνται πολύ γρήγορα ακόμα και στις απόκρημνες περιοχές του δάσους Πάφου όπου ζουν. Το αρσενικό αγρινό, σε ηλικία 3-4 χρόνων, είναι δυνατό, καλοφτιαγμένο και όμορφο ζώο με βαριά κέρατα σε σχήμα δρεπανιού. Το τρίχωμά του είναι βαρύ και πυκνό και έχει χρώμα καφέ ανοικτό, με ανοικτό γκρίζο στην πλάτη.

Απρίλιο-Μάιο. Συνήθως γεννιέται ένα μόνο αγρινό, κάποτε δύο. Τα νεογέννητα είναι πολύ ζωηρά, σχεδόν από την ώρα που θα γεννηθούν και τούτο για να μπορούν να διαφεύγουν από τους τόσους κινδύνους που τα απειλούν.

Με βάση πληροφορίες που υπάρχουν, φαίνεται ότι στο παρελθόν υπήρχαν αγρινά σε αφθονία, τουλάχιστον σ' όλες τις ορεινές ή ημιορεινές περιοχές του νησιού. Σε ανασκαφέντα μωσαϊκά φαίνεται ότι το αγρινό ήταν πολύ γνωστό κατά την ελληνορωμαϊκή εποχή, ενώ αναφέρεται επίσης σε μεσαιωνικά κείμενα διαφόρων επισκεπτών ως «κριός» ή «αγριοπρόβατο». Σε αρκετές περιπτώσεις αναφέρεται στις περιγραφές κυνηγετικών εξορμήσεων που οργάνωνε η αριστοκρατία της εποχής εκείνης. Τον καιρό εκείνο το κυνήγι του αγρινού γινόταν με σκύλους ή με κυναλουρους.

Κατά τη διάρκεια του θέρους συνηθίζει να ζει στα ψηλά βουνά του δάσους Πάφου και κυρίως στην περιοχή του Τρίπυλου. Ο Τρίπυλος βρίσκεται σε υψόμετρο 1.300 μέτρων περίπου και δεσπόζει της κοιλάδας των κέδρων. Το χειμώνα, όταν στις ψηλές κορφές υπάρχει χιόνι, τα αγρινά κατεβαίνουν σε πιο χαμηλές περιοχές για εξεύρεση τροφής.

Το ζευγάρωμα γίνεται το φθινόπωρο. Τα αγρινά γεννούν τον

Rousettus aegyptiacus (Ρουσέττους ο αιγυπτιακός)

Νυχτοπάππαρος ή νυχτοκόρακας

Ανήκει στην κατηγορία των μεγαχειρόπτερων και είναι το μεγαλύτερο σε μέγεθος είδος νυχτερίδας που υπάρχει στον τόπο μας.

Η Κύπρος αποτελεί τη μοναδική ευρωπαϊκή χώρα που φιλοξενεί πληθυσμούς του είδους και αυτό το κατατάσσει στα πολύ σημαντικά είδη της κυπριακής Πανίδας.

Από τα 16 είδη νυχτερίδων που υπάρχουν στην Κύπρο είναι το μοναδικό που τρέφεται με φρούτα ενώ τα υπόλοιπα τρέφονται με έντομα. Για το λόγο αυτό ο νυχτοπάππαρος καταπολεμήθηκε άγρια τόσο σε άλλες χώρες όσο και στην Κύπρο γιατί χαρακτήριστηκε επιβλαβής για τις καλλιέργειες, με αποτέλεσμα τα τελευταία 20 χρόνια, σε συνδυασμό και με την καταστροφή των βιοτόπων του να παρουσιάζει σοβαρή μείωση στον πληθυσμό του. Στην ουσία το είδος αυτό καταναλώνοντας μόνο ώριμα και υπερώριμα φρούτα, τα οποία τις περισσότερες φορές είναι ακατάλληλα για την αγορά, συμβάλλει στη μείωση της εξάπλωσης επικίνδυνων για τη γεωργία εντόμων, όπως η Μεσογειακή μύγα.

Φωλιάζει σε μεγάλες σπηλιές, τρύπες βράχων και παλιά λατομεία.

II. ΠΤΗΝΑ

Certhia brachydactyla dorotheae (Κέρθιος ο βραχυδάκτυλος της Δωροθέας) Δεντροβάτης

Η τυπική μορφή του μικρού αυτού πουλιού (*Certhia brachydactyla*), έχει γενικά καφετί χρωματισμό. Η ενδημική ποικιλία *Certhia brachydactyla dorotheae*, διαφέρει από την τυπική μορφή του είδους στο ότι είναι ελαφρά πιο γκριζό από πάνω, λίγο πιο άσπρο από κάτω και πιο γκριζωπό στα πλευρά. Έχει μήκος 12,5 εκ.

Συχνάζει σε δασικές περιοχές, τόσο πλατυφύλλων, όσο και κωνοφόρων, με γερασμένα ή σάπια δέντρα, στα οποία συνήθως αναρριχάται, αρχίζοντας από τα χαμηλά σημεία του κορμού, ψάχνοντας για τροφή. Τρέφεται με έντομα, πιθανόν δε και με λίγους σπόρους.

Φωλιάζει σε τρύπες δέντρων ή σημεία του κορμού, όπου ο φλοιός δημιουργεί κουφώματα. Καμιά φορά φωλιάζει και σε τρύπες τούχων.

Γεννά 5-7 άσπρα αυγά, με κοκκινωπά στίγματα ή κηλίδες. Η επώαση διαρκεί 13-15 μέρες και την αναλαμβάνει το θηλυκό. Οι νεοσσοί εγκαταλείπουν τη φωλιά σε 14-16 μέρες. Η περίοδος φωλιάσματος διαρκεί από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο ή κάποτε μέχρι και τον Ιούλιο.

Πρόκειται για είδος αρκετά κοινό, που ζει μόνιμα στην Κύπρο στα δάση Τρόόδους και Πάφου. Παρατηρήσεις του πουλιού αυτού γίνονται τακτικά στο Τρόόδος, το Σταυρό της Ψώκας, τη Λυσό και την Αγιά.

Charadrius alexandrinus (*Χαραδριός ο αλεξανδρινός*)

Νεραλλίδι ή Πλουσιμίδι

Το χρώμα του πάνω μέρους του σώματος είναι γκρίζο, τα πόδια είναι μαύρα, ενώ τα πλευρά της ουράς είναι άσπρα. Κατά το πέταγμα διακρίνεται άσπρη λωρίδα στα φτερά. Το θηλυκό διαφέρει στο ότι δεν έχει καθόλου μαύρο, ενώ το πάνω μέρος της κεφαλής του είναι γκρίζο. Έχει μήκος 16 εκ. Συχνάζει σε αμμώδεις ακτές, εκβολές ποταμών, λιμνοθάλασσες κ.λπ., συνήθως όχι μακριά από θάλασσα.

Τρέφεται με μικρά έντομα που βρίσκει στο έδαφος και με σκουλήκια.

Γεννά 3-4 γκριζωπά αυγά, με μαύρα στίγματα ή γραμμές, σε φωλιά στο έδαφος, που δεν είναι τίποτε άλλο από ένα ξέβαθο σκάψιμο. Η επώαση διαρκεί 24-26 μέρες. Τόσο την επώαση, όσο και τη φροντίδα των νεοσσών, την αναλαμβάνουν και οι δύο γονείς. Οι νεοσσοί εγκαταλείπουν τη φωλιά λίγες ώρες μετά το ξεπούλιασμα, τα δε τσόφλια των αυγών απομακρύνονται σχεδόν αμέσως από τους γονείς.

Το είδος αυτό επισκέπτεται την Κύπρο κατά τις μεταναστεύσεις, ή για να ξεχειμωνιάσει, ενώ αρκετά ζευγάρια φωλιάζουν εδώ. Έχει φωλιάσει βασικά σε περιοχές των δύο αλυκών, της Λάρνακας και του Ακρωτηρίου. Προϋπόθεση για να φωλιάσει αποτελεί η παρουσία νερού στις αλυκές.

Συνήθως φωλιάζει κατά αποκιές κατά κάποιο τρόπο, αφού οι φωλιές μπορεί να απέχουν μεταξύ τους γύρω στα 10-15 μέτρα. Μια σημαντική περιοχή, όπου φωλιάζει αυτό το είδος, είναι η περιοχή της αλυκής Λάρνακας, νότια του αεροδρομίου, στην οποία μπορεί κάποιος να το συναντήσει εύκολα.

Lanius nubicus (Αετομάχος ο νουβίας ή της νουβίας)

Δακκαννούρα ή Τζιεφαλάς

Το αρσενικό είναι μαύρο από πάνω (κεφαλή, ράχη, φτερούγες, ουρά), με άσπρο μέτωπο και φρύδι. Τα φτερά του ώμου έχουν άσπρη λωρίδα. Το στήθος και τα πλευρά του σώματος είναι πορτοκαλοκαφέ, ενώ ο λάρυγγας, η κοιλιά και τα εξωτερικά πηδαλιούχα φτερά της ουράς είναι άσπρα. Το θηλυκό έχει πιο χλωμούς χρωματισμούς. Το ράμφος είναι μαύρο, σχετικά χοντρό και με λίγο γαμψή την άκρη του πάνω μέρους του. Η ουρά είναι σχετικά μακριά και στρογγυλεμένη στην άκρη. Έχει μήκος 17 εκ.

Συχνάζει σε ανοικτούς χώρους, σε δασικές περιοχές, σε θάμνους, ελαιώνες, κήπους, πάρκα και αλλού. Συνήθως κάθεται στις άκριες κλαδιών, κουνώντας κάπως αργά την ουρά του πάνω και κάτω. Τρέφεται με έντομα (ακρίδες, κολεόπτερα, τζιτζίκια κ.λπ.). Συλλαμβάνει τη λεία του στο έδαφος.

Φωλιάζει σε δέντρα ή θάμνους, κατασκευάζοντας κυπελλοειδή φωλιά με χόρτα, λεπτές ρίζες, κλωστές και τρίχες ζώων, στη διχάλωση κλαδιών. Γεννά 4-6 αυγά χρώματος κρεμ, με πολλές γκρίζες και καφέ κηλίδες. Η επώαση διαρκεί 14-16 μέρες και την αναλαμβάνει το θηλυκό. Οι νεοσσοί εγκαταλείπουν τη φωλιά σε 13-15 μέρες περίπου μετά το ξεπούλιασμα, αλλά η φροντίδα των γονιών τους συνεχίζεται για άλλες 2-3 εβδομάδες.

Είναι είδος μεταναστευτικό, που επισκέπτεται την Κύπρο κατά τις μεταναστεύσεις άνοιξης και του φθινοπώρου. Κατά το τέλος Αυγούστου παρατηρείται συγκέντρωση των πουλιών αυτών στις πεδινές και παραλιακές περιοχές, απ' όπου ξεκινούν κατά το Σεπτέμβριο-Οκτώβριο το ταξίδι της επιστροφής. Είναι πολύ κοινό είδος, που συναντίται και στις πεδιάδες, κυρίως όμως, σε ημιορεινές και ορεινές περιοχές, ιδίως δασοκαλυμμένες.

Oenanthe cypriaca (Οινάνθη η κυπρία)

Σκαλιφούρτα ή Σκαλαφούρτα ή Παπαούρα ή Ασπροτζιεφαλούσσα

Το ενήλικο αρσενικό εκτός περιόδου ζευγαρώματος έχει καφετί το πάνω μέρος της κεφαλής και τον αυχένα, καφετιά ράχη, ενώ ο λαιμός και το πιο ψηλό μέρος του στήθους είναι μαυριδερά, με φτερά που ασπρίζουν στην άκρη. Το στήθος είναι πορτοκαλοκαφέ, με το υπόλοιπο του κάτω μέρους του σώματος πιο ανοικτόχρωμο.

Κατά την περίοδο του ζευγαρώματος, συνήθως υπάρχει μια βούλα μαύρη, αρκετά ευδιάκριτη, στο πάνω μέρος της κεφαλής. Το θηλυκό κατά την περίοδο του ζευγαρώματος μοιάζει αρκετά με το αρσενικό, διαφέρει όμως βασικά στο χρωματισμό του πάνω μέρους της κεφαλής, που είναι γκριζοκαφέ, με μαύρες κηλίδες.

Συχνάζει σε ανοιχτούς χώρους, αλλά και σε δασωμένες και κατοικημένες περιοχές σε μεγάλο εύρος υψομέτρων. Τρέφεται αποκλειστικά με έντομα. Φωλιάζει σε τρύπες βράχων, τοίχων, όχθων, πρανών δρόμων, δέντρων, κάτω από πέτρες που αφήνουν κενά μεταξύ τους και, γενικά, όπου μπορεί να “τρυπώσει”.

Κατασκευάζει φωλιά κυπελλοειδούς σχήματος, με χόρτα και ρίζες. Γεννά 4-5 γαλάζια αυγά, με σκούρα καφέ στίγματα. Η επώαση διαρκεί 13-14 μέρες και την αναλαμβάνει βασικά το θηλυκό. Οι νεοσσοί είναι σε θέση να πετάξουν σε ηλικία 13-15 ημερών.

Είναι είδος μεταναστευτικό, που έρχεται στην Κύπρο αρχές της άνοιξης, φωλιάζει εδώ και φεύγει κατά το φθινόπωρο. Είναι κοινό είδος που συναντιέται από το επίπεδο της θάλασσας μέχρι και τις πιο ψηλές κορυφές του Τροόδους. Κατά την άνοιξη είναι κοινό σε όλες τις περιοχές, αργότερα όμως μετακινείται προς τα ορεινά και κατά το Σεπτέμβριο-Οκτώβριο αφθονεί στις πεδινές παραλιακές περιοχές, απ' όπου στη συνέχεια μεταναστεύει.

Parus ater cypriotes (Αιγίθαλος ο μέλας ή ο κυανούς ο κυπριακός) Πεμπετσούιν ή Γιαννιτσαρούιν ή Μουγιαννούιν ή Τσαγγαρούιν

Είναι το πιο μικρό είδος της οικογένειας στην οποία ανήκει. Η ενδημική ποικιλία Cypriotes έχει καφέ ράχη, ουρά και φτερούγες, πιο πολύ μαύρο στην κεφαλή και είναι πολύ σκούρο στο κάτω μέρος του σώματος. Το ράμφος του είναι πολύ μικρό, μαύρου χρώματος, όπως και τα πόδια. Αρσενικό και θηλυκό έχουν την ίδια εμφάνιση. Έχει μήκος 11,5 εκ. Συχνάζει σε δάση κωνοφόρων και άλλων ειδών, σε πάρκα και κήπους ορεινών περιοχών. Τρέφεται βασικά με έντομα, αλλά και με καρπούς και λίγους σπόρους.

Φωλιάζει σε τρύπες δέντρων, σε δόμες, σε τοίχους και άλλες κατασκευές. Φτιάχνει τη φωλιά του με βρύα κυρίως, καθώς και με φτερά και τρίχες ζώων. Γεννά 7-11 άσπρα αυγά με πολλά και πυκνά κοκκινοκαφέ στίγματα. Η επώαση διαρκεί 14-16 μέρες και οι νεοσσοί εγκαταλείπουν τη φωλιά σε 16-19 μέρες περίπου.

Είναι αρκετά κοινό είδος, που ζει μόνιμα στην Κύπρο και που συναντιέται στις δασικές βασικά περιοχές, από χαμηλά σχετικά υψόμετρα μέχρι και τις πιο ψηλές κορυφές του Τροόδους. Εύκολα μπορεί κάποιος να συναντήσει αυτό το πουλί, διασχίζοντας το Τρόοδος ή τα δάση Αδελφοί, Μαχαιρά και Πάφου.

Συνήθως δε φοβάται την παρουσία του ανθρώπου και πολλές φορές πλησιάζει τον παραπρητή του, ίσως από περιέργεια.

Sylvia melanothorax (Σύλβια η μελανοθώραξ)

Τρυπομάζης ή Τρυποράσινς

Γκριζόμαυρο γενικά πουλί, παρόμοιο με το είδος Σύλβια η μελανοκέφαλη με μήκος 13,5 εκ. Συχνάζει σε θάμνους κυρίως και σε περιβόλια, τόσο κοντά στη θάλασσα, όσο και σε μέτρια υψόμετρα. Τρέφεται με έντομα, αράχνες και άλλα ασπόνδυλα.

Φωλιάζει σε θάμνους σε ύψος 25 περίπου εκατοστών από το έδαφος μέχρι και 1,5 μέτρων. Κατασκευάζει κυπελλοειδή φωλιά με λεπτά αγριόχορτα. Γεννά 3-5 αυγά, κρεμ χρώματος, με πολλά πυκνά σκούρα καφέ στίγματα. Η επώαση διαρκεί 13-14 μέρες και την αναλαμβάνει το θηλυκό.

Είναι κοινό ενδημικό είδος της Κύπρου, το οποίο κατά το Σεπτέμβριο-Οκτώβριο μεταναστεύει μερικώς στο Ισραήλ. Παρατηρήθηκε, επίσης, σε τρεις περιπτώσεις στο διάστημα 16 Δεκεμβρίου - 1 Μαρτίου ανατολικά του Νείλου, στην Αίγυπτο. Όσα πουλιά μεταναστεύουν, επιστρέφουν στην Κύπρο αργά το Φεβρουάριο ή Μάρτιο.

Στην Ευρώπη έχει απομειναντεί μόνο στην Κύπρο, όπου αποτελεί την πιο σημαντική μεταναστεύουσα περιοχή της Ευρώπης. Το πλήθος των πουλιών στην Κύπρο είναι το μεγαλύτερο στην Ευρώπη.

III. ΕΡΠΕΤΑ

* *Coluber cypriensis* (*Κολούβρη ή κυπριακή*)

Φίδι της Κύπρου

Το φίδι *Coluber cypriensis* ανακαλύφθηκε από τον B. Schatti το 1985.

Παρ' όλο που εντοπίστηκε στο παρελθόν και από άλλους ερπετολόγους λανθασμένα θεωρήθηκε ότι είναι το φίδι *C. jugularis jugularis* (που είναι το μαύρο φίδι ή ο περβολάρης). Βρίσκεται μόνο στην Κύπρο, σε περιοχές με υψόμετρο από 100 μέχρι 1.400 μ. Φαίνεται ότι η κύρια περιοχή εξάπλωσής του είναι η οροσειρά του Τροόδους, όπου συχνά είναι κοινό.

Είναι ένα λεπτό φίδι χωρίς δηλητήριο με καλοσχηματισμένη κεφαλή και μεγάλα μάτια που περικλείονται από άσπρο κύκλο. Το μήκος του σώματος του φθάνει μέχρι και 115 εκ. Έχει χρώμα γκριζό λαδί, ή ανοικτό γκριζό μέχρι μαύρο με λεπτές άσπρες γραμμές μέχρι το πρώτο μισό του σώματος. Η κοιλιά είναι ελαφρώς κίτρινη μέχρι ασπροκίτρινη.

Έχει την ικανότητα να κινείται μέρα και νύκτα. Είναι φίδι της ξηράς, το οποίο συνήθως προτιμά υγρές περιοχές κοντά σε ρυάκια ή φράκτες.

Συναντάται σε περιοχές καλυμμένες με θάμνους ή άλλης μορφής βλάστηση, δείχνοντας ιδιαίτερη προτίμηση σε σκιαζόμενες περιοχές.

Είναι πολύ γρήγορο και ευκίνητο φίδι και μπορεί να κινείται άνετα σε ανώμαλες και βραχώδεις επιφάνειες.

Τρέφεται ευκαιριακά με ό,τι βρει και η τροφή του ποικίλλει από σαύρες, φίδια, βατράχους, μέχρι σαρανταποδαρούσες και πιθανόν άλλα αρθρόποδα.

Οι βασικοί εχθροί του είναι ο άνθρωπος, ο οποίος το σκοτώνει από αμάθεια, καθώς επίσης και άλλα φίδια.

* *Natrix natrix cypriaca* (*Νάτριξ νάτριξ π. κυπριακή*)

Κυπριακό νερόφιδο

Το νερόφιδο της Κύπρου είναι ένα από τα πιο σπάνια είδη φίδιών στην Κύπρο και κινδυνεύει με εξαφάνιση. Αναφέρθηκε για πρώτη φορά από τον Dr. J. Sibthorp που επισκέφθηκε την Κύπρο το 1787. Το φίδι αυτό στο παρελθόν ήταν πολύ κοινό στην Κύπρο όμως ο πληθυσμός του άρχισε να μειώνεται σημαντικά από τις αρχές του 1960 και επιστεύετο ότι είχε εξαφανιστεί. Το 1992 ο H. Wiedl εντόπισε μικρό αριθμό φίδιών του είδους αυτού ο οποίος, λόγω του μεγέθους του, απαιτούσε τη λήψη προστατευτικών και διαχειριστικών μέτρων.

Βρίσκεται σε περιοχές που αρχίζουν από το επίπεδο της θάλασσας και φθάνουν σε υψόμετρο 700 μ. Συγκεκριμένα, συναντάται σ' ένα φράκτη και ένα ρυάκι στους βόρειους πρόποδες του Τροόδους και σε μια λίμνη στο ανατολικό μέρος του νησιού.

Το μήκος του σώματός του είναι 100 εκ. Δεν έχει δηλητήριο, έχει καλοσχηματισμένη στρογγυλεμένη κεφαλή και στρογγύλη κόρη ματιού.

Στην Κύπρο υπάρχουν τρεις χαρακτηριστικές παραλλαγές χρωμάτων. Το συνηθισμένο χρώμα είναι γκρίζο. Επίσης, υπάρχουν αρκετά τέτοια φίδια με μαύρο χρώμα και ένας αριθμός μαυροκαφέ, σημαδεμένα με μικρές φωτεινές κηλίδες τα οποία ονομάζονται picturata.

Κινείται την ημέρα και είναι κυρίως φίδι του νερού γι' αυτό προτιμά να ζει σε υγρές περιοχές, ρυάκια και φράκτες. Δε δαγκώνει αλλά προσπαθεί να αμυνθεί αποβάλλοντας από τους αδένες της έδρας του δύσοσμο υγρό.

Η τροφή του αποτελείται κυρίως από βατράχους (*Rana levantina*).

Ο βασικός εχθρός του είναι ο άνθρωπος ο οποίος το σκοτώνει από αμάθεια.

* *Chelonia mydas* (Χελώνα η μύδας)

Πράσινη χελώνα

Δύο είδη θαλάσσιας χελώνας απαντώνται και αναπαράγονται στη Μεσόγειο, η Πράσινη χελώνα (*Chelonia mydas*) και η Καρέττα Καρέττα (*Caretta caretta*). Απ' ολόκληρη τη Μεσόγειο η Πράσινη χελώνα αναπαράγεται μόνο στην Κύπρο και στην Τουρκία και ένας πάρα πολύ μικρός αριθμός στο Ισραήλ. Ο πληθυσμός της είναι απομονωμένος στην Ανατολική Μεσόγειο και είναι γενετικά διαφορετικός από αυτόν του Ατλαντικού απ' όπου αρχικά προήλθε πριν 10.000 χρόνια περίπου. Ο ολικός θηλυκός πληθυσμός της Πράσινης χελώνας, δηλ. ο αριθμός των μητέρων χελώνων, έχει υπολογιστεί μεταξύ 500 και 1.000 ατόμων.

Το μέγεθος αυτό του πληθυσμού καθιστά την Πράσινη χελώνα ένα σπάνιο είδος που κινδυνεύει με εξαφάνιση. Συγκεκριμένα, η Πράσινη χελώνα είναι, μετά τη Μεσογειακή φώκια *Monachus monachus*, το είδος που κινδυνεύει πιο πολύ στη Μεσόγειο.

Οι λόγοι που προκάλεσαν τη μείωση του πληθυσμού της Πράσινης χελώνας είναι πολλοί. Η μεγαλύτερη μείωση του πληθυσμού της προήλθε από τη μαζική υπερεκμετάλλευση που υπέστη κυρίως τις δεκαετίες του 1920 και του 1960. Τότε τεράστιος αριθμός Πράσινων χελώνων, γύρω στις 100.000 είχαν φονευθεί για εξαγωγή στην Ευρώπη, εξαιτίας της μεγάλης ζήτησης που είχε η χελώνα για το κρέας της και τη χελωνόσουτα. Ο πληθυσμός που απέμεινε συνεχίζει και σήμερα να αντιμετωπίζει μεγάλους κινδύνους από την καταστροφή των αναπαραγωγικών του πεδίων, που είναι οι απομονωμένες αμμώδεις παραλίες, λόγω της μεγάλης τουριστικής ανάπτυξης που γίνεται κοντά σ' αυτές. Επίσης, πολλές μικρές αλλά και μεγάλες χελώνες πνίγονται ή σκοτώνονται όταν πιαστούν στα δίκτυα των ψαράδων.

Η Πράσινη χελώνα φέρει στη ράχη κέλυφος (καβούκι) που φθάνει τα 115 εκ. μήκος και έχει χρώμα μαυριδερό ενώ στην κοιλιά το πλάστρον, είναι ασπριδερό. Άναπνέει με πνεύμονες και γεννά αυγά μέσα στην άμμο το καλοκαίρι. Τα αυγά, περίπου 120 σε κάθε φωλιά, εκκολάπτονται σε 7 εβδομάδες και τα μικρά χελωνάκια κατευθύνονται από ένστικτο προς τη θάλασσα, που είναι το πιο φωτεινό μέρος του ορίζοντα κατά τη νύκτα.

Δε γεννά κάθε χρόνο αλλά κάθε 2-3 χρόνια. Τη χρονιά που θα έλθει να γεννήσει στην παραλία γεννά κάθε 2 βδομάδες και κάμνει περίπου 3-5 φωλιές. Τρέφεται με θαλάσσια φυτά και ζει στα ξέβαθα νερά μέχρι 40 μέτρα. Ζει περίπου 100 χρόνια.

Οι θαλάσσιες χελώνες προστατεύονται στην Κύπρο από το 1971 από τον περί Αλιείας Νόμο. Από το 1989 η περιοχή της Λάρας - Τοξεύτρας που είναι ο κύριος αναπαραγωγικός βιότοπος της Πράσινης χελώνας, προστατεύεται με Κανονισμούς του περί Αλιείας Νόμου.

IV. ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ

Propomacrus cypriacus (*Προπόμακρος ο κυπριακός*)

Το κολεόπτερο (Σκαθάρι) *Propomacrus cypriacus* περιγράφηκε το 2002 από τον Βέλγο Robert Alexis και τον Κύπριο Χριστόδουλο Μακρή.

Κάποια ελάχιστα, παλιά (κυρίως θηλυκά) άτομα του είδους αυτού, που βρίσκονταν σε εντομολογικές συλλογές στην Κύπρο και το εξωτερικό, αναγνωρίστηκαν λανθασμένα ως *Propomacrus bimucronatus* ένα πολύ σπάνιο κολεόπτερο της Ελλάδας και της Δυτικής Ασίας. Το 2002 η συλλογή ενός σημαντικού αριθμού δειγμάτων του κυπριακού είδους από τους Κύπριους ερευνητές Χριστόδουλο Μακρή και Γαβριήλ Γεωργίου επέτρεψε τη λεπτομερή του μελέτη και τον εντοπισμό σημαντικών διαφορών από το *Propomacrus bimucronatus*.

Το *Propomacrus cypriacus* είναι ένα μεγάλο και εντυπωσιακό κολεόπτερο με μήκος που φτάνει τα 40 χιλιοστά και γυαλιστερό μαύρο-καφέ χρώμα. Χαρακτηριστικά του γνωρίσματα είναι οι δύο μυτερές απολήξεις στο πλάι του θώρακα και τα πολύ μεγάλα σε μήκος, πριονωτά, μπροστινά του πόδια.

Το είδος αυτό βρίσκεται μόνο στην Κύπρο. Αν και υπάρχουν σποραδικές παρατηρήσεις του είδους από διάφορες περιοχές της Κύπρου, από το επίπεδο της θάλασσας μέχρι τα 1.000 μέτρα, φαίνεται ότι η κύρια περιοχή εξάπλωσής του βρίσκεται στη ζώνη από 400 μέχρι 800 μέτρα στις νότιες και δυτικές πλαγιές της οροσειράς του Τροόδους.

Προτιμά περιοχές όπου υπάρχουν παλιές αιωνόβιες βαλανιδιές στις οποίες αναπαράγεται (εντοπίστηκαν κάμπιες του να τρέφονται με σάπιο ξύλο σε κουφάλες βαλανιδιών). Η παρουσία του και σε περιοχές από τις οποίες απουσιάζουν οι βαλανιδιές δείχνει ότι μάλλον χρησιμοποιεί για την αναπαραγωγή του και άλλα μεγάλα σε ηλικία δέντρα.

ΕΙΔΗ ΧΛΩΡΙΔΑΣ

* *Arabis kennedyae* (*Αραβίς η κεννέντεια*)

Επήσια ή διετής όρθια πόα, ύψους μέχρι 30εκ, με διακλαδιζόμενους βλαστούς, ιδιαίτερα στη βάση.

Φύλλα παχιά, αυτά της βάσης σε ρόδακα, οδοντωτά, τα ανώτερα μικρότερα, επαλλάσσοντα, περιβλαστα, όλα με αραιό αστεροειδές τρίχωμα.
Άνθη άσπρα, πολύ μικρά, με 4 σέπαλα και πέταλα, σε βότρεις.

Ανθίζει από τον Απρίλιο μέχρι το Μάιο. Καρπός κεράτιο.

Βιότοπος-Εξάπλωση: σκιερές βραχώδεις περιοχές κοντά σε ρεματιές (υψόμ. 1.200-1.300 μ.). Είναι πολύ σπάνιο φυτό και φαίνεται να περιορίζεται σε ορισμένες περιοχές του Τροόδους. Πληροφορίες αναφέρουν ότι οι πληθυσμοί του έχουν συρρικνωθεί σε επικίνδυνα επίπεδα. Περιλαμβάνεται στον κατάλογο των αυστηρά προστατευόμενων φυτών της Σύμβασης της Βέρνης.

* *Astragalus macrocarpus* ssp. *lefkarensis*

(*Αστράγαλος ο μακρόκαρπος υποείδος των Λευκάρων*)

Πολυετής, όρθια πόα, ύψους 30-60 εκ, με βλαστούς καλυμμένους με μακριές, πυκνές, ασπρόγκριζες τρίχες.

Φύλλα επαλλάσσοντα, σύνθετα, πτερωτά, περιττόληκτα, με προμήκη, ελαφρά τριχωτά φυλλάρια, 5-25X5-10 χιλ..

Άνθη ζυγόμορφα, με λαμπερό κίτρινο χρώμα, σε μασχαλιάσιους βότρεις.
Ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι τον Απρίλιο. Καρπός χέδροπας με σκούρο κοκκινωπό χρώμα.

Βιότοπος-Εξάπλωση: πολύ σπάνιο φυτό, που ζει σε ασβεστολιθικές ξερές πλαγιές με φρυγανώδη βλάστηση σε περιοχές της επαρχίας Λεμεσού (υψόμ. 300-700 μ.). Περιλαμβάνεται στον κατάλογο των αυστηρά προστατευόμενων φυτών της Σύμβασης της Βέρνης.

Brassica hilarionis (Κράμβη του Αγίου Ιωαννίνα)

Ποιλυετής γυμνή πόα, ύψους 50-80 εκ, με όρθιους ή απλωτούς γωνιώδεις βλαστούς.

Φύλλα επαλλάσσοντα, απλά, παχιά, σαρκώδη, γλαυκοπράσινα, στη βάση σε ρόδακα, μεγάλα, 5-20χ3-14 εκ, με πριονωτές παρυφές, τα ανώτερα πιο μικρά, ακέραια, περίβλαστα.

Άνθη ακτινόμορφα με 4 σέπιαλα και πέταλα, μικρά, άσπρα, σε βοτρυοειδείς ταξιανθίες. Ανθίζει το Μάρτιο μέχρι το Μάιο. Καρπός κέρας.

Βιότοπος: σχισμές ασβεστολιθικών βράχων (υψόμ. 300-850 μ).

Εξάπλωση: μόνο στον Πενταδάκτυλο από Κόρνο μέχρι Γιαϊλά.

Αναφέρεται ότι οι πληθυσμοί του φθίνουν λόγω υπερβόσκησης και συλλογής. Περιλαμβάνεται στα αυστηρά προστατευόμενα φυτά της Σύμβασης της Βέρνης.

Σημ.: Σχέδιο από το βιβλίο του R.D. Meikle

* *Centaurea akamantis* (Κενταύρεια η ακαμαντίς)

Ημίθαμνος με κρεμάμενους ή ημιόρθιους βλαστούς μήκους 40-60 εκ, με πυκνό τρίχωμα.

Φύλλα επαλλάσσοντα, απλά, πολύμορφα, έλλοβα, πτεροσχιδή ή δις πτεροσχιδή, γραμμοειδή ή αντιλογχοειδή, 1-9χ0,8-7 εκ, παχιά, γριζοπράσινα, πυκνά τριχωτά.

Άνθη σύνθετα σε μονήρη, επάκρια, στενά κωδωνοειδή κεφάλια με πυκνά τριχωτά βράκτια. Ανθίδια χρώματος λιλά, τα εξωτερικά γλωσσοφόρα, τα κεντριά σωληνόμορφα. Ανθίζει από το Μάιο μέχρι το Νοέμβριο. Καρπός αχαίνιο με κοντότριχο πάππιο.

Βιότοπος-Εξάπλωση: σε σχισμές σκιασμένων ασβεστολιθικών βράχων (υψόμ. 70-100 μ) σε μια μόνο πειροχή του Ακάμα. Πολύ σπάνιο φυτό, από τα λίγα ενδημικά, που ανακαλύφθηκαν μετά την έκδοση του βιβλίου "Flora of Cyprus".

Σημ.: Το όνομα *akamantis* είναι το όνομα που ειστηγήθηκε για το φυτό αυτό ο δασικός λειτουργός που το πρωτοεντόπισε, κ. Γεώργιος Χατζηκυριάκου.

* *Chionodoxa lochiae* (Χιονόδοξα η λοχεία)

Πολυετής, βολβώδης πόα, ύψους 10-30 εκ, γυμνή.

Φύλλα απλά, ακέραια, συνήθως 2, γραμμοειδή, 6-25X0,5-1 εκ, γυμνά, λυγισμένα προς τα κάτω, γυαλιστερά πράσινα, με χάλκινη απόχρωση, άμισχα, με τη βάση τους να περιβάλλει το βλαστό.

Άνθη σε βότρυ, ακτινόμορφα, περιάνθιο από 6 μέρη, χρώματος μπλε.

Ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι τον Απρίλιο. Καρπός κάψα.

Βιότοπος-Εξάπλωση: σε υγρά, πλούσια σε οργανικές ουσίες εδάφη, σε πευκοδάση (υψόμ. 900-1.400 μ), μόνο στα ψηλότερα υψόμετρα του Δάσους Τροόδους. Περιλαμβάνεται στα αυστηρά προστατευόμενα φυτά της Σύμβασης της Βέρνης.

Crocus cyprinus (Κρόκος ο κύπριος)

Πολυετής, κονδυλώδης, όρθια πόα, ύψους 5-10 εκ.

Φύλλα 3-4, στη βάση του φυτού, γραμμοειδή, οξυκόρυφα, γυμνά, με τις κορυφές τους πιο χαμηλές από το άνθος.

Άνθη μονήρη, σπάνια 2, ακτινόμορφα, περιάνθιο με 6 πεταλοειδή μέρη, λευκά ή ρόδινα, με σκούρα λιλά κεντρική ζώνη στην εξωτερική επιφάνεια. Ανθίζει από το Φεβρουάριο μέχρι τον Απρίλιο. Καρπός κάψα.

Βιότοπος: σε πευκοδάση ή θάμνους σε πυρηνείς σχηματισμούς (υψόμ.(700)-1.100-1950 μ.

Εξάπλωση: κατά τόπους, κοινό σε ψηλά κυρίως υψόμετρα του Τροόδους-Χιονίστρα, Πλατεία Τροόδους, Αρμιμορλίβαδο, Πρόδρομος, Αμάντος, Κιόνια, Δάσος Αδελφοί (κορυφή "Αράμη" 700 μ υψόμετρο). Θεωρείται ότι κινδυνεύει, γιατί οι πληθυσμοί του φθίνουν, γι' αυτό έχει περιληφθεί στα αυστηρά προστευόμενα φυτά της Σύμβασης της Βέρνης.

Crocus hartmannianus (*Κρόκος ο χαρτμανιανός*)

Πολυετής, όρθια, κονδυλώδης πόα, ύψους 8-15 εκ, πολύ παρόμοια με το προηγούμενο είδος. Διακρίνεται από τον *C. cyprius*, κυρίως από τα μακρύτερα του φύλλα, που φτάνουν πιο ψηλά από το άνθος, και από τους σκούρους λιλά ανθήρες του (κίτρινοι στο *C. cyprius*).

Ανθίζει από τον Ιανουάριο μέχρι το Φεβρουάριο. Καρπός κάφα.

Βιότοπος: πευκοδάση ή αραιοί θάμνοι σε πυριγενή και ασβεστολιθικά πετρώματα (υψόμ. 700-1000 μ.).

Εξάπλωση: Δάσος Μαχαιρά, Πλατάνια, Πενταδάκτυλος. Πολύ σπάνιο φυτό, που συμπεριλαμβάνεται στα αυστηρά προστατευόμενα φυτά της Σύμβασης της Βέρνης.

* *Delphinium caseyi* (*Δελφίνιο το κάσσειο*)

Πολυετής, όρθια, χνοώδης πόα, ύψους 50-80 εκ, με ξυλώδες ρίζωμα.

Φύλλα επαλλάσοντα, νεφροειδή, αυτά της βάσης με μακρύ μίσχο, παλαμόλοβα, διαιρεμένα σε 3-5 επίσης διαιρεμένους λοβούς, 5-8X6-12 εκ, έμψισχα, τα ανώτερα πιο μικρά με γραμμοειδείς λοβούς.

Άνθη σε επάκριες και μασχαλιάίες ταξιανθίες, ζυγόμορφα, με χρώμα σκούρο βυσσινί, πέταλα τριχωτά και σέπταλα επίσης τριχωτά, που καταλήγουν σε μακρύ πλήκτρο. Ανθίζει από τον Ιούνιο μέχρι τον Ιούλιο. Καρπός ξερός θύλακος.

Βιότοπος-Εξάπλωση: σχισμές ασβεστολιθικών βράχων (υψόμ. 950 μ) σε ορισμένες περιοχές του Πενταδακτύλου. Σπάνιο φυτό, που περιλαμβάνεται στον κατάλογο των αυστηρά προστατευόμενων φυτών της Σύμβασης της Βέρνης

Σημ.: Δεν υπάρχει φωτογραφία για το φυτό αυτό, γιατί απαντάται μόνο στα κατεχόμενα.

* *Ophrys kotschyi* (Οφρύς η κοτσίεια)

Πολυετής, όρθια πόα ύψους 10-30 εκ, γυμνή με δύο στογγυλωτούς βολβούς. Φύλλα 3-6, επαλλάσοντα, απλά, ακέραια, παχιά, στενά ελλειπτικά, 4-8X1,5-2,5 εκ, γυμνά, με γραμμωτή νεύρωση.

Άνθη σπειροειδώς τεταγμένα στην κορυφή του βλαστού (στάχυς), ζυγόμορφα, βράκτια, περίπου ίσα με την ωθήκη, κάλυκας από 3 σέπαλα χρώματος πρασίνου ή ρόδινου, πέταλα 3, τα δύο πλευρικά ελαιοπράσινα με κοκκινωπή απόχρωση, το μεσαίο (χείλος) μακρύ, 12-15 χιλ, σκοτεινό καφέ ή σκούρο λιλά, βελούδινο.

Ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι τον Απρίλιο. Καρπός κάψα.

Βιότοπος: φρύγανα, λιβαδότοποι, πευκοδάση και αμμοθίνες (υψόμ. 0-950 μ).

Εξάπλωση: Ύψωνας, Κοφίνου, Λάρνακα, Αγλαντζιά, Γέρι, Λατσιά, Πενταδάκτυλος, Αιγαλούσα.

Επειδή οι πληθυσμοί του φθίνουν, ιδιαίτερα κοντά στις πόλεις, έχει συμπεριληφθεί στα αυστηρά προστατευόμενα φυτά της Σύμβασης της Βέρνης.

Phlomis brevibractea (Φλομίς η βραχυβρακτιοειδής)

Όρθιος, ανοικτόκλαδος θάμνος, ύψους, μέχρι 2 μ, με τετραγωνικούς βλαστούς, που φέρουν αστεροειδές τρίχωμα.

Φύλλα αντίθετα, απλά, συνήθως ακέραια, προμήκη, 2-5X0,7-1,5 εκ, με λευκωπό τρίχωμα στην κάτω επιφάνεια.

Άνθη ισχυρά ζυγόμορφα, κίτρινα, πολλά μαζί, σε σπονδύλους, με πολύ κοντά και στενά βράκτια. Ανθίζει από το Μάιο μέχρι τον Ιούνιο. Καρπός από 4 κάρυα.

Βιότοπος: πυριγενείς ή ασβεστολιθικές πλαγιές με φρυγανώδη βλάστηση (υψόμ. 90-900 μ).

Εξάπλωση: σχετικά σπάνιο είδος, που περιορίζεται στο τρίγωνο Κακορατζιά-Τριψήληνη-Καλαβασός και στον Πενταδάκτυλο.

***Phlomis cypria* var. *cypria* (Φλομίς η κυπρία ποικ. η κυπρία)**

Πολύκλαδος όρθιος θάμνος, ύψους 50-150 εκ., με τετραγωνικούς βλαστούς, καλυμμένους με κοντό, αστεροειδές τρίχωμα.

Φύλλα αντίθετα, απλά, ακέραια ή πιο συχνά ελαφρά πριονωτά, πλατιά προμήκη με λίγο ή πολύ στρογγυλεμένη κορυφή και με άσπρο ή γκριζωπό τρίχωμα, παχιά, 3-4X1,5-2 εκ.

Άνθη ισχυρά ζυγόμορφα, κίτρινα, πολλά μαζί, σε σπονδύλους, με στενά ελλειψοειδή βρακτίδια, μήκους ίσου περίπου με τον πυκνά τριχωτό κάλυκα. Ανθίζει από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο. Καρπός από 4 κάρυα.

Βιότοπος-Εξάπλωση: ξερές, ασβεστολιθικές πλαγιές με φρυγανώδη βλάστηση σε υψόμ. 150-700 μ. μόνο στην οροσειρά Πενταδακτύου (Άγιος Ιλαρίωνας, Καραβάς).

Σημ.: Σχέδιο από το βιβλίο του R.D. Meikle.

***Pinguicula crystallina* (Πιγκουίκουλα η κρυστάλλινη)**

Εντομοφάγος, πολυετής πόα, ύψους 5-15 εκ. Τα φύλλα της σχηματίζουν ρόδακα στη βάση, είναι στενά ελλειψοειδή 2-5 X 1-2,5 εκ, σαρκώδη, με κολλώδεις αδένες στους οποίους παγιδεύονται μικρά έντομα.

Ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι τον Οκτώβριο ή και πιο αργά, και φέρει ένα λουλούδι 5-λοβο, άσπρο με κέτρινες και λιλά αποχρώσεις.

Απαντά σε υγρές θέσεις στο Τρόοδος και βρίσκεται μόνο στην Κύπρο και τη νοτιοδυτική Τουρκία. Έχει γίνει σπάνιο φυτό (απειλούμενο) λόγω ξήρανσης των βιοτόπων του από την απόληψη των νερών δασικών πηγών για ύδρευση, μείωσης της βροχόπτωσης και κατασκευής δρόμων.

* *Ranunculus kykkoensis* (*Βατράχιο του Κύκκου*)

Πολυετής κονδυλόρριζη, όρθια πόα, ύψους 20-40 εκ, γυμνή.

Φύλλα επαλλάσσοντα, απλά, νεφροειδή ή σχεδόν κυκλικά, διαμ. 6-7 εκ, έμμισχα, γυμνά, βαθιά τριλοβα, παχιά.

Άνθη ακτινόμορφα, κίτρινα σε κυματοειδείς ταξιανθίες. Ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι τον Απρίλιο.

Καρπός από πολλά αχαίνια.

Βιότοπος: υγρές πλαγιές σε αραιά πευκοδάση, δάση λατζιάς και πρανή δρόμων (υψόμ. 700-1200 μ).

Εξάπλωση: περιορίζεται σε μια σχετικά μικρή, συμπαγή έκταση του δάσους Πάφου. Είναι σπάνιο και περιλαμβάνεται στον κατάλογο των αυστηρά προστατευόμενων φυτών της Σύμβασης της Βέρνης.

Salvia veneris (*Σαλβία της αφροδίτης*)

Πολυετής, όρθια πόα, ύψους 20-40 εκ, με ξυλώδες ρίζωμα και πυκνούς τριχωτούς βλαστούς, που στο πάνω μέρος είναι αδενώδεις.

Φύλλα απλά, συνήθως πριονωτά, τα περισσότερα στη βάση του φυτού, όπου και σχηματίζουν ρόδακα, πλατιά ωοειδή ως υποκυκλικά, 3-8X2-8 εκ, πυκνά τριχωτά.

Άνθη ζυγόμορφα, με δύο στήμονες, με το πάνω χειλος ανοικτό ρόδινο και το κάτω κιτρινωπό. Ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι τον Απρίλιο. Καρπός από 4 κάρυα.

Βιότοπος-Εξάπλωση: διαβρωμένες ψαμμιτικές πλαγιές και πυριγενείς σχηματισμοί (υψόμ. 150-300 μ).

Είναι σπάνιο φυτό και περιορίζεται στην περιοχή της Κυθρέας.

Σημ.: Δεν υπάρχει φωτογραφία για το φυτό αυτό, γιατί απαντάται μόνο στα κατεχόμενα.

* *Scilla morrisii* (Σκίλλα η μορρίσσεια)

Πολυετής, βολβώδης πόα, ύψους 10-35 εκ. (στην άνθηση).

Φύλλα όλα στη βάση, 3 απλά, ακέραια, γραμμοειδή, πολύ μακριά, 30-70χ0, 5-1,5 εκ, γυμνά, γερμένα προς το έδαφος, σκουροπράσινα.

Άνθη σε 1-3 ανθοφόρους βλαστούς, σε βοτρυειδείς ταξιανθίες, ακτινόμορφα, με χωνοειδές περιάνθιο από 6 μέρη, με χρώμα λευκωπό με λιλά απόχρωση. Ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι τον Απρίλιο. Καρπός κάψα.

Βιότοπος: σε υγρά, σκιαζόμενα πρανή και σχισμές ασβεστολιθικών βράχων συνήθως κάτω από βαλανιδιές (*Quercus infectoria* ssp.*veneris*) (υψόμ. 800 μ).

Εξάπλωση: πολύ σπάνιο, ένα από τα πιο σπάνια ενδημικά της Κύπρου, απαντάται σε μια μόνο περιοχή της Πάφου. Περιλαμβάνεται στα αυστηρά προστατευόμενα φυτά της Σύμβασης της Βέρνης.

Sideritis cypria (Σιδερίτης η κυπρία)

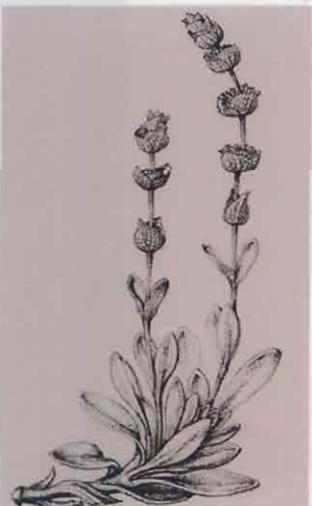
Όρθιος ημίθαμνος, ύψους μέχρι 60 εκ, με πυκνά τριχωτούς, τετραγωνικούς βλαστούς.

Φύλλα αντίθετα, απλά, ελαφρά πριονωτά, αντιλογχοειδή, 3-12χ1-5 εκ, παχιά, με πυκνό άσπρο τρίχωμα.

Άνθη ζυγόμορφα, με λαμπερό κίτρινο χρώμα, πολλά μαζί, σχεδόν κρυμμένα σε κυπελλοειδή βράκτια. Ανθίζει από τον Ιούνιο μέχρι τον Αύγουστο. Καρπός από 4 κάρυα.

Βιότοπος: σχισμές ξερών ασβεστολιθικών γκρεμών (υψόμ. 300-900μ). Εξάπλωση: περιορίζεται στην οροσειρά Πενταδακτύου (Βουφαβέντο, Άγιος Ιλαρίωνας, Χαλεύκα, Γιαϊλάς).

Σημ.: Σχέδιο από το βιβλίο του R.D. Meikle.

Tulipa cypria (*Tουλίπα η κυπρία*)

Πολυετής, βολβώδης, όρθια πόα, ύψους 15-40 εκ. (στην άνθηση), γυμνή, γλαυκοπράσινη.

Φύλλα επαλλάσσοντα, απλά, τέσσερα, σαρκώδη, τα δύο στη βάση μεγαλύτερα, λογχοειδή, 10-20X2-6 εκ, με έντονα κυματοειδείς παρυφές, τα ανώτερα πολύ μικρότερα, σχεδόν γραμμοειδή.

Άνθος ένα, στην κορυφή του βλαστού, περιάνθιο κυπελλοειδές, από 6 ελεύθερα πεταλοειδή μέρη με σκούρο αιμάτινο κόκκινο χρώμα και με μαύρη αποστρογγυλεμένη κηλίδα στη βάση της εσωτερικής τους επιφάνειας. Ανθίζει από το Μάρτιο μέχρι τον Απρίλιο. Καρπός κάψα.

Βιότοπος: σε δάση αρκεύθου (αοράτου), λιβαδότοπους και χωράφια δημητριακών, σε ασβεστολιθικά πετρώματα (υψόμ. 150-300 μ).

Εξάπλωση: σπάνιο είδος, που περιορίζεται σε μια περιοχή του δάσους Ακάμα, στον Κορμακίτη και σε μερικές περιοχές του Πενταδακτύου. Περιλαμβάνεται στα αυστηρά προστατευόμενα φυτά της Σύμβασης της Βέρνης.

ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ

A/A	Κωδικός	Π	Τύπος Οικοτόπου
1	62ΒΟ	*	Σερπεντινόφιλα λειβάδια της Κύπρου
2	6460		Τυρφώνες του Τροόδου
3	9390	*	Θαμνώδεις και δασικές συστάδες με <i>Quercus alnifolia</i> (Λατζιά)
4	93ΑΟ		Δασικές συστάδες με <i>Quercus infectoria</i> (Δρύς) (<i>Anagyro foetidae</i> - <i>Quercetum infectoriae</i>)
5	9590	*	Δάση με <i>Cedrus brevifolia</i> (Κέδρο) (<i>Cedrosetum brevifoliae</i>)

Π (*): Είδη και Οικότοποι προτεραιότητας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΚΑΙ ΆΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

Για την ετοιμασία της έκδοσης χρησιμοποιήθηκαν κείμενα και φωτογραφίες από τις εκδόσεις:

- «**Τα Ενδημικά Φυτά της Κύπρου**» σε κείμενα του Τάκη Τσιντίδη και φωτογραφίες του Λούη Κουρτελλαρίδη. Έκδοση του Συγκροτήματος Τράπεζας Κύπρου και της Παγκύπριας Ένωσης Δασολόγων.
- «**Τα Πουλιά που Φωλιάζουν στην Κύπρο**» σε κείμενα και φωτογραφίες του Λούη Κουρτελλαρίδη. Έκδοση του Συγκροτήματος Τράπεζας Κύπρου και του Πτηνολογικού Συνδέσμου Κύπρου.
- «**Εμείς και τα Ερπετά**» σε κείμενα Αντώνη Αντωνίου και φωτογραφίες Αντώνη Αντωνίου και Ρολάνδου Κωνσταντινίδη. Έκδοση της Υπηρεσίας Περιβάλλοντος.
- «**Τα Ενδημικά Φίδια της Κύπρου**» σε κείμενα και φωτογραφίες Birgit Blosat, Ελευθέριου Χατζηστερκώτη και Κώστα Παπάμιχαη. Έκδοση Ταμείου Θήρας.

Χρησιμοποιήθηκαν επίσης κείμενα και φωτογραφίες των Χριστόδουλου Μακρή (Προπόμακρος ο κυπριακός), Σάββα Ιεζεκιήλ και Χάρη Νικολάου (Ρουσέττους ο αιγυπτιακός), Χαράλαμπος Χριστοδούλου (Πιγκουίκουλα η κρυστάλλινη και η Σκόλλα η μορρίσεια) και Μυρούλλα Χατζηχριστοφόρου (Χελώνα η μύδας).

Η έκδοση ετοιμάστηκε από τον Αντώνη Αντωνίου της Υπηρεσίας Περιβάλλοντος του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος.

Γ.Τ.Π. 280/2003 — 2.000 ISBN 9963-38-881-7

Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών

Εκτύπωση: Zavallis Litho Ltd